

TAISTE09

Ministeri Jaakko Numminen

TAISTELU MONIPUOLISEN KIELIOHJELMAN PUOLESTA

Työvuosinani opetusministeriössä minulla oli tilaisuus johtaa kolme kielipoliittista komiteaa, joita voisi ehkä kutsua yhteisellä nimellä taisteluksi monipuolisen kieliohjelman puolesta. Työskentelyn taustana oli huoli suomalaisten kielivalintojen yksipuolistumisesta, mikä jo tuolloin oli havaittavissa.

Kielenopetuksen periaatteita

Kaikki kolme komiteaa esittivät eräitä periaatteita kielenopetukseen. Tässä ei ole mahdollista selostaa niitä laajasti, mutta totean kuitenkin, että korostettiin, että kielenopetus oli silloisissa oloissa ja etenkin odotettavissa olevan kehityksen vuoksi mielletävä osaksi sekä yleissivistävää opiskelua että ammatillista koulutusta. Useamman kielen opiskelua jo kouluaikana ja opiskeluvaiheessa pidettiin erityisen suositeltavana, jotta saavutettaisiin hyvä taito vähintään kahdessa kielessä ja perusta yhdessä tai kahdessa kielessä. Tältä pohjalta oli hyvä jatkaa aikuisiässä elinikäisen koulutuksen periaatteen mukaisesti.

Viimeksi työskennellyt toimikunta korosti, että monipuolinen kieltenopiskelu juuri koulu- ja opiskeluaikana oli perusteltua useista syistä. Silloin on käytettävissä säännöllistä aikaa kielitaidon vakiinnuttamiseen. Koulu- ja opiskeluaika oli sopivaa kielenopetukseen sen vuoksi, että kielitaito ei vanhene sisällöllisesti läheskään yhtä nopeasti kuin erilainen tietopainotteinen opetus. Sanastoa lukuun ottamatta kielen muutos ja siten myös kielitaidon muutostarve on vähäinen. Opetettava asia ei siis vanhene.

Kieliohjelmakomitea huomautti myös siitä, että kielitaidon tarve syntyy kontakteista eri kieliä puhuvien kanssa. Näin ollen kielitaidon tarve muuttuu eri kieltä puhuvien yhteyksien määrän ja laadun muuttuessa. Siksi kielitaidon jatkuva seuranta on tarpeen.

Kolme komiteaa

Ensimmäinen komiteoista oli vuosina 1974 - 1978 toiminut kieliohjelmakomitea, joka esitti suunnitelman siitä, miten suomalaisten tulisi vastaisuudessa - kahden, kolmen tai neljän vuosikymmenen kuluttua eli siis suunnilleen nykyisenä ajankohtana - osata suuria eurooppalaisia kieliä. Näillä tarkoitettiin englantia, saksaa, ranskaa ja venäjää.

Toinen komitea oli Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien toimikunta, joka työskenteli vuosina 1984 -

1986. Kielillä tarkoitettiin erityisesti arabiaa, kiinaa, japania, koreaa ja myös eräitä Afrikan kieliä.

Kolmas komitea oli vuosina 1991 - 1992 työskennellyt Euroopan kansalliskielten ja kulttuurien toimikunta. Se arvioi, miten paljon Suomessa tarvittaisiin vastaisuudessa muiden kuin edellä mainittujen eurooppalaisten kielten ja kulttuurien tuntemusta ja taitoa. Mietinnön kuvaus eri kielistä ja alan oppihistoriallinen katsaus kiersivät koko Euroopan Baltiasta itäisen Keski-Euroopan, Balkanin ja Välimeren maailman kautta Benelux-maihin ja Skandinaviaan.

Kaikki kolme komiteaa tekivät suuren joukon käytännön ehdotuksia.

Kieliohjelmakomitea

Epäilemättä tärkein kolmesta oli kieliohjelmakomitea. (Kieliohjelmakomitean mietintö. Komiteanmietintö 1978:60.) Se meni arviossaan niin pitkälle, että esitti suorastaan tavoiteltavat prosenttiosuudet eri kielten taidolle.

Komitea esitti, että maan koko suomenkielisen ja ruotsinkielisen työikäisen aikuisväestön - sen suuruus arvioitiin 2,5 miljoonaksi - tulisi vastaisuudessa osata toista kotimaista kieltä, siis suomea ja ruotsia, sekä jotakin vierasta kieltä, suomenkielisten siis äidinkieltensä lisäksi ruotsia ja ruotsinkielisten suomea

ja molempien kieliryhmien jotakin vierasta kieltä. Lähdettiin siitä, että niiden henkilöiden, joiden parhaiten osaama vieras kieli on muu kuin englanti, tulisi taitaa englannin kieltä ainakin välttävästi.

Muiden kielten osalta komitean tietoonsa hankkimat kielitaidon tarvevaatimukset osoittivat johdonmukaisesti, että toisen kotimaisen kielen ja englannin kielen jälkeen suurin tarve oli saksan kielen taitoisista. Komitea piti kuitenkin todennäköisenä, että tämän ohella venäjän kielen tarve tulee Suomessa lisääntymään. Komitea asetti saksalle ja venäjälle samat määrälliset mutta venäjän kielen taidolle laadullisesti jonkin verran vaatimattomammat tavoitteet. Myös ranskan kielen taitoa korostettiin, joskin vähäisemmässä määrässä kuin saksaa ja venäjää. Tältä pohjalta komitea asetti jokaiselle kielelle tavoiteltavat prosenttiosuudet. Komitea korosti kuitenkin, että kaikkien kielitaidon ei tarvitsisi olla täydellistä.

Saksan kielen osalta edellytettiin, että 30 % väestöstä osaisi vastaisuudessa saksaa, mutta siten, että vain 5 - 10 %:lta edellytettiin erittäin hyvää kielen taitamista, 5 - 10 %:lta hyvää tai kohtalaista ja 5 - 10 %:lta välttävää kielitaitoa.

Myös venäjän kielen taitoa koskeva vaatimus asetettiin määrällisesti huomattavan korkealle: 30 %:iin. Erittäin

hyvää ja hyvää kielitaitoa edellytettiin kumpaakin vain 2 - 5 %:lta väestöstä.

Ranskan kielen taitoa edellytettiin vähemmän, mutta sitäkin suositeltiin 15 - 20 %:lle väestöstä, kuitenkin erittäin hyvää tai hyvää kielitaitoa vain 2 - 5 %:lille.

Määrällisten arvioiden lisäksi komitea teki monia ehdotuksia peruskoulun, lukion ja ammatillisten oppilaitosten sekä muidenkin koulutusmuotojen kieliopintojen järjestämiseksi. Erityisesti korostettiin sitä, että kieliohjelmassa tuli niin peruskoulussa kuin lukiossakin olla vaihtoehtoisia valintamahdollisuuksia sekä ensimmäisen vieraan kielen että valinnaisen vieraan kielen opetuksessa.

Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut, että kieliä opetetaan kaikissa kouluissa tai kunnissa niin laajasti kuin säädösten mukaan oli mahdollista. Tämän vuoksi eri kielten vähittäistarjonnalle asetettiin tietyt kuntien asukasmäärät.

Ammatillisen koulutuksen suhteen komitea esitti, että oppilailta olisi pakollisena aineena kotimaisten kielten ja yksi vieras kieli. Molemmat olisivat pakollisina ainakin ensimmäisenä opiskeluvuotena.

Kieliohjelmakomiteassa olivat edustettuna eri kielten osalta silloisen kieltenopetuksen parhaat mahdolliset asiantuntijat, mutta erityisesti mieleeni jäi Jyväskylän Sauli Takala, joka ymmärsi ehkä parhaiten työskentelyn

kulttuuripoliittiset tavoitteet. Kiitollisessa muistossa säilytän komitean sihteerin Riitta Pirin, joka innostui kieliohjelmapolitiikasta siinä määrin, että väitteli vuonna 2001 tohtoriksi urauurtavalla aiheella "Kieliohjelmapolitiikka Suomessa!".

Kielitaidon tarpeesta hankittiin useita erillisiä selvityksiä. Kasvatustieteen, erityisesti kielididaktiikan asiantuntijoille järjestettiin erityinen kuulemistilaisuus. Kovin varmoja tai täsmällisiä mielipiteitä kasvatustieteilijöiltä ei saatu, mistä olimme pettyneitä. Mahdollisena kyllä pidän, että komitean varsin vaateliaat kysymykset saattoivat osaltaan vaikuttaa alan tutkimuksen edistymiseen maassa.

Suomi edelläkävijänä Euroopassa kieliohjelman suunnittelijana

Kieliohjelmakomitean ehdotuksia pidettiin ajankohtaisessa koulutuspoliittisessä keskustelussa vahvasti ylimitoitettuina. Muistan hyvin, miten ankaraa arvostelua komitea ja sen puheenjohtajakin saivat osakseen lehtien yleisön osaston palstoilla esimerkiksi siitä, että kaikkien suomenkielisten oletettiin oppivan ruotsin kieltä edes välttävästi. Ei siinä paljon uskottu koulujärjestelmään, jossa kaikki jo tuolloin lukivat ruotsia. Myös muita kieliä arvioitiin tarvittavan vähemmän kuin komitea oli esittänyt.

Sain tilaisuuden esittää komitean lukuja parissakin eurooppalaisessa kielisosiologien ja kielididaktikkojen kokouksessa. Jouduin huomaamaan, että missään muussa maassa ei ollut uskallettu mennä näin pitkälle. Riitta Piri saattoi sittemmin esitellä Suomen kieliohjelmapolitiikkaa eri maissa ja kertoi havainneensa, että kielisuunnittelijat olivat 1990-luvulla alkaneet eri Euroopan maissa pohtia samoja kysymyksiä ja saattaneet poliittisten päätöksentekijöitten pohdittavaksi kansallisia kielistrategioita. Muistan miten innostunut hän oli esimerkiksi palattuaan Saksan liittotasavallan valtiopäivien kuulemistilaisuudesta. Pirin käsityksen mukaan Suomi oli kieltenopetusta suunnitellessaan lähes kaksi vuosikymmentä muuta Eurooppaa, myös muita Pohjoismaita edellä.

Ulkoeurooppalaiset kielet ja kulttuurit

Kieliohjelman suunnittelua jatkettiin vuosina 1984 - 1986 toimineessa Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien toimikunnassa. (Euroopan kansalliskielten ja kulttuurien toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1991:6.) Se esitti suomalaisesta näkökulmasta laaditun katsauksen Euroopan ulkopuolisista kielistä ja kulttuureista sekä antoi oppihistorialoisen kuvauksen siitä, miten suomalaiset olivat näitä kansoja ja

kulttuureita aikoinaan tutkineet sekä arvion näiden kielten tarpeesta maassamme silloisena ajankohtana ja tulevaisuudessa.

Toimikunta piti välttämättömänä huomion suuntaamista Kaukoidän kieliin kiinaan, japaniin ja koreaan, edelleen arabiaan, maailmankieliin espanjaan ja portugaliin sekä vielä muihin ulkoeurooppalaisiin kieliin, myös Afrikan kieliin. Toimikunnan esityksistä keskeisin oli laaja neljään vaiheeseen jakautuva Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien kehittämisohjelma, minkä toteuttamista kuitenkin 1990-luvun alun lama kyllä vaikeutti.

Euroopan pienemmät kansalliskielet

Kansainvälistä kieliohjelmaa edelleen suunniteltaessa pidettiin tärkeänä, että Suomessa olisi koulutoimessa yleisesti opetettavien suurten maailmankielten taitajien lisäksi muiden eurooppalaisten kielten osaajia ja näiden kielten edustamien Euroopan maiden kulttuurien ja elämäntapojen ymmärtäjiä ja välittäjiä. Useat näistä kielistä edustivat pientä kieli-aluetta, mutta joukossa olivat myös suuret maailmankielet espanja ja portugali. Tehtävään asetettiin vuonna 1991 Euroopan kansalliskielten ja kulttuurien toimikunta. (Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1986:1.)

Tämäkin toimikunta esitti mietinnössään laajahkon katsauksen Euroopan kansalliskielten opetuksen ja tutkimuksen oppihistoriaan Suomessa eli siihen, miten meillä on aikanaan opetettu esimerkiksi puolaa, tšekkiä, slovakiaa tai serbokroatiaa tahti kreikkaa, italiaa, espanjaa ja portugalia. Hämmästyksellä jouduttiin toteamaan, että eräiden kielten osalta tilanne oli suorastaan heikentynyt verrattuna 1900-luvun alkupuolen oloihin.

Korkeakouluopetuksessa havaittiin puutteita romaanisten, slaavilaisten ja balttilaisten kielten opetuksessa ja tutkimuksessa. Suomessa ei ollut lainkaan italian kielen professuuria. Samoin ehdotettiin espanjan ja portugalin kielen vahvistamista. Länsislaavilaisten kielten, lähinnä puolan ja tšekin opetusta ehdotettiin parannettavaksi apulaisprofessorin viran perustamisella. Balttilaisten kielten lätin ja liettuan osalta ehdotettiin vierailevia syntyperäisiä lehtoreita. Muista kielistä korostettiin vielä nykykreikan opiskeluedellytysten parantamista.

Lama teki näidenkin toteuttamisen vaikeaksi, jopa mahdottomaksi. Toimikunnan esitykset ovat kuitenkin edelleen vuonna 2009 käytettävissä.

Myös kouluopetuksessa ehdotettiin espanjan ja italian kielen aseman vahvistamista. Todettiin myös, että pakolaisten ja siirtolaisten asema vaatii nimenomaan

pienien eurooppalaisten kielten opettamista Suomessa. Suomen kielen opetusta ulkomaalaisille oli toimikunnan mielestä myös tehostettava, ja alalle esitettiin perustettavaksi apulaisprofessori.

Euroopan kansalliskielten toimikunta paneutui myös elokuvien, television ja käännöskirjallisuuden tarjontaan. Kaupallisen tarjonnan keskittyessä muutamaaan valtakieleen haluttiin etsiä kulttuuripoliittisia keinoja pienten kielialueiden ja kulttuurien tuotannon välittämiseksi Suomeen ja toisaalta suomalaisten tuotannon levittämiseksi näihin maihin.

Huomiota kiinnitettiin siihen, että kulttuurin välittäminen riippuu ennen muuta osaavista kääntäjistä. Sanoimme, että hyviä kääntäjiä tuskin luodaan hallinnollisin toimenpitein, mutta silloin kun kääntäjiä on, heitä pitäisi hoitaa kuin "kukkaa kämmenellä".

Ammatillisen koulutuksen kielenopetus

Samoihin aikoihin Kieliohjelmakomitean kanssa johdin laajan komitean ja työryhmän työskentelyä keskiasteen koulutuksen uudistamiseksi. (Ammatillisten oppilaitosten yleissivistävän opetuksen uudistamistoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1977: 17.) Muistan, miten kiihkeitä keskusteluja uudistuksen johtoryhmässä käytiin juuri kieltenopetuksesta. Ei vain Ammattikasvatustieteiden keskeisen silloinen pääjohtaja vaan hämmästyttävästi myös Suomen

Työnantajain Keskusliiton koulutuspoliittinen johto katsoi koko lailla määrätietoisesti, "ettei kunnon duunari kieliä tarvitse". Keskiasteen koulutuksen ns. yleisjaksolle kielenopetus kuitenkin sijoitettiin. Tässäkin suhteessa erityisesti elinkeinoelämän katsomustapa on kolmessa vuosikymmenessä muuttunut lähes päinvastaiseksi.

Miltä esitykset vaikuttavat vuonna 2007

Tänään runsaat kolme vuosikymmentä Kieliohjelmakomitean mietinnön ilmestymisen jälkeen ehdotuksia arvioidessa ne tuntuvat edelleen varsin vaateliailta, semminkin kun ne oli esitetty ajankohtana, jolloin ei ollut hajuakaan siitä, että Suomi voisi olla jossakin vaiheessa Euroopan Unionin jäsen.

Toisaalta nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa Suomen ollessa jo puolitoista vuosikymmentä mukana Unionissa komitean ehdotukset tuntuvat pääosiltaan olleen oikeaan osuneilta. Entistä selvemäksi on käynyt, että jonkinasteista englannin kieltä on lähes kaikkien kansalaisten taidettava. Samoin sekä kauppapoliittinen että muu kanssakäyminen saksankielisen maailman kanssa on ja tulee vastaisuudessa olemaan niin laajaa, että melkoista saksan kielen taitoa tarvitaan. Saksa on johtava Itämeren rantavaltio. Kannattaa myös huomata, että siirtyipä Euroopassa pohjoisesta etelään tai

länneestä itään, aina joutuu kulkemaan saksalaisen kieli-alueen läpi.

Ranskan kielen asemaa on korostanut työskentely Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin piirissä sekä monissa muissakin eurooppalaisissa organisaatioissa.

Epäilemättä monen mielestä venäjän kielelle asetettu tavoite vaikutti aikanaan varsin suurelta. Suurelta se saattaa tuntua edelleen, mutta kun ottaa huomioon edessä olevan kehityksen, jolloin kaupallinen ja matkailullinen kanssakäyminen laajan Luoteis-Venäjän ja Pietarin suuren väestöalueen kanssa on jo nyt nopeassa kasvussa ja tulee aivan epäilyksettä edelleen kasvamaan, arviota tuskin voi pitää ylimitoitettuna. Sen käytännöllinen toteuttaminen on kylläkin osoittautunut ongelmalliseksi.

Kenties vielä suuremmassa määrässä oikeaksi on osoittautunut Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien korostaminen. Kehitys on kiihtyvällä tahdilla kulkenut komitean onastelemaan suuntaan. Sittemmin ovat kauppasuhteiden kehitys, sodat ja levottomuudet, pakolais- ja siirtolaisuusohjelmat, lisääntyvä turismi kaukomaihin ja osaltaan kulttuurivaihtokin yhä voimakkaammin korostaneet keskeisten Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien riittävän tutkimuksen ja tuntemuksen tärkeyttä ja ajankohtaisuutta. Liittyminen Euroopan unioniin taas on puolestaan lisännyt

kanssakäymistä monien Euroopan pienempien kielten suuntaan.

Lievällä hämmästyksellä totean, että kolmen kielikomitean mietintöjen ehdotukset ovat säilyttäneet ajankohtaisuutensa. Myös mietintöjen oppihistorialliset kuvaukset suomalaisten yhteyksistä eri kieliin ja kulttuureihin ovat tiiviitä katsauksia aiheesta, eikä vastaavaa katsausta liene muualta löydettävissä.

Kieliohjelmakomitean ehdotusten toteutuminen

Kieliohjelmakomitean ehdotukset otettiin laajasti huomioon 1980-luvulla koululainsäädäntöä uudistettaessa. Kunnille asetettiin vaatimus laatia oma kieliohjelma. Sittemmin säännöksistä kumottiin kuntien velvollisuus kieliohjelman laatimiseen.

Myös valtioneuvoston oli tehtävä päätös kielenopetuksen yleissuunnitelmasta.

Näyttää siltä, että kieliohjelmaa lähdettiin toteuttamaan 1980-luvulla mutta että kehittäminen unohtui 1990-luvulla.

Kielikoulutuspoliittinen projekti KIEPO 2005 - 2007

Mielestäni opetusministeriöltä unohtuivat myöhemmin 1990-luvulla toimenpiteet kielenopetuksen monipuolisuuden hyväksi, kunnes ministeriö 2000-luvun puolella "ulkoisti" kieliohjelman kehittämisen Jyväskylän yliopiston

Soveltavan kielentutkimuksen keskukselle. Siellä käynnistettiin vuoden 2005 joulukuussa laaja Kielikoulutuspoliittinen projekti KIEPO professori Kari Sajavaaran johdolla. Tämä projektin toimesta on sittemmin tehty kielipolitiikan kehittämiseksi eteviä ehdotuksia, joita tässä seminaarissa toivottavasti lähemmin esitellään.

Toivottavasti valtiolliset ja kunnalliset viranomaiset ottavat kielenopetusprojektin valistuneet ehdotukset vakavasti ja suuntaavat kielenopetusta niiden mukaisesti.

Muistettava kuitenkin on, että kielivalinnat ovat viime kädessä kansalaisten oma asia ja perustuvat vapaaehtoisuuteen ja valinnaisuuteen. Sen vuoksi tärkeintä on kansalaisvalistus, oikeiden tietojen tarjoaminen eri kielten tarpeesta ja merkityksestä.

Lingva franca

Hiljattain on tehty ehdotuksia, että englannin kieli korotettaisiin Suomessa viralliseen tai ainakin puoliviralliseen asemaan. En voi tällaisia ehdotuksia useastakaan syystä kannattaa. Ensinnäkin englannin kielen taito kasvaa aivan luonnollista tietä kaikissa kansankerroksissa. Sitä paitsi nuoremman suomalaisen liikemiespolven ja sivistyneistön englannin kieli vaikuttaa - monista epäilijöistä ja kriitikoista huolimatta - ainakin eurooppalaisessa vertailussa varsin

hyvältä. Mutta englannin kielen institutionaalinen korostaminen sen sijaan olisi omiaan himmentämään kuvaa siitä, että me tarvitsemme täällä myös sellaisia kansalaisia, joiden ensimmäisenä vieraana kielenä on jokin muu kuin englanti ja jotka tämän vuoksi suuntautuvat ja luovat yhteyksiä meiltä muihin kulttuuripiireihin. Vasta tällainen monipuolisuus antaa kuvan sivistyneestä, todella eurooppalaisesta maasta.

Kaikissa kulttuureissa ja kaikkina aikakausina on ollut *lingva franca*, kieli, jolla käydään kansainvälistä keskustelua niin kaupan kuin henkisen kulttuurinkin alalla. Antiikissa se oli kreikka tai latina, keskiajan Euroopassa latina, arabiankielisessä maailmassa arabia huolimatta siitä, että sielläkin oli paljon paikalliskieliä. Ei ole osoitusta siitä, että kreikka tai latina olisi antiikin aikana tai keskiajalla syrjäyttänyt paikalliskieliä, jotka jatkoivat eloan kansainvälisen kielen ohella. Englanti on *lingva franca* meidän aikanamme, mutta juuri tämä edellyttää, että meillä ovat voimakkaat omat kielemme, joihin meidän identiteettimme liittyy. En tässä nyt kuitenkaan käsittele suomen kielen tai ruotsin kielen asemaa.

Kielten rajat muuttuvat hitaasti

Kielihojelmakomiteoiden työn yhteydessä jouduin hivenen perehtymään kielisosiologiaan ja huomaamaan,

miten hitaasti ja vain pitkien vuosisatojen kuluessa kielten rajat muuttuvat. Pienikin kansansirpale säilyttää kielensä vuosikymmenestä toiseen. Jo 1930-luvulla ennustettiin, että liiviläisten vähäinen kansanheimo suomensukuisine kielineen Latvian alueella Riianlahden rannalla tulee häviämään muutamassa vuodessa. Mutta kun johdin pientä suomalaista valtuuskuntaa, joka teki Riassa vuonna 1991, vielä ennen Latvian itsenäistymistä, uuden kulttuuripöytäkirjan kansallisen Latvian kanssa, saapui hämmästykseksemme Riikaan kauniissa kansallispuvuissaan liiviläislasten kuoro, joka lauloi meille liivinkielisiä lauluja.

Kielen merkitys identiteetille

Kuulun niihin, jotka katsovat että kieli on kaikkein keskeisintä meidän identiteetissämme. Tiedän kyllä, että on toistakin ajatustapaa. On ihmisiä, jotka katsovat, että heidän identiteettinsä liittyy ennen muuta maisemaan tai rakennukseen tahi jopa kiintymykseen toiseen ihmiseen taikka johonkin aivan muuhun. Juuri päättyneet J.V. Snellmanin ja Mikael Agricolan juhluvuodet ovat kuitenkin Suomessa korostaneet kansakunnan ja kielen, historian ja kulttuurin identiteettiä tavalla, joka lienee vaikuttanut myös nuoren polven ajattelutapaan.

Kulttuuripoliittinen velvoite

On selvä, että kaikki kansalaiset eivät voi osata monia kieliä, mutta meillä tulee olla eri kieliin ja kulttuureihin suuntautuvia henkilöitä. Tulee olla sellaisia, jotka suuntautuvat ranskalaiseen kulttuuripiiriin ja sellaisia, jotka suuntaavat saksalaiseen tai venäläiseen tahi hispanologiseen kulttuuriin. Tarvitaan sinologeja ja japanologeja ja serbokroatian taitajia. Ei näitä viime mainittuja tietenkään kovin paljon, mutta tarvitaan kuitenkin. Vastamonipuolinen eri kielten osaaminen antaa vaikutelman sivistyneestä eurooppalaisesta maasta. Sen säilymisestä ja osin luomisesta on maan kulttuuripolitiikan huolehdittava.

26.3.2009